

Fynboer & Arkæologi

nr 1, januar 2013

Strynø

Jernalderjern ved
Arreskov
Thy-lejr på Sydfyn
Sidste nyt fra Guldtofte

Samlegris af hjertens lyst
Nye studiekredse
Med Harja til
Kaliningrad

ODENSE BYS MUSEER

HARJA

ARKÆOLOGISK Forening

Arkæologi af
hjertens lyst

Fynboer & Arkæologi

udgives af Harja,
Arkæologisk Forening,
Lisesmindevej 3 B
5330 Odense M.
harja@harja.dk
www.harja.dk

Fynboer&Arkæologi støttes
økonomisk og arkæologisk
af Odense Bys Museer
Overgade 48
5000 Odense C
museum@odense.dk
<http://museum.odense.dk>

Redaktion:

Kim Augustesen,
kimhass@galnet.dk

Michael Nielsen
nunnu@dbmail.dk

Claus Jørgensen
saltogpebber@hotmail.com

Leif Tvilum
ltv54@sol.dk

Peter Birch
mail@peterbirch.dk

Mogens Bo Henriksen
mbhe@odense.dk

Tilrettelæggelse:

Peter Birch

Tryk:

Harja

Formanden har ordet

Sidste nummer af Fynboer og Arkæologi var det første nummer med et helt nyt lay out. Vi takker mange gange for de positive tilkendegivelser i denne forbindelse og glæder os til i fremtiden at kunne give vores medlemmer dette blad i en ny "frisk" form. Vi er dog godt klar over – som nogle medlemmer har nævnt – at billedkvaliteten kunne være bedre. Al begyndelse er som bekendt svær, så vi vil konstant arbejde på at forbedre kvaliteten af hele bladet. Fynboer og Arkæologi bliver produceret i vores eget "lille" trykkeri med økonomisk støtte fra Odense Bys Museer, og helt og holdent med frivillig arbejdskraft fra Harjas medlemmer.

Vi vil til stadighed satse på – som tidligere – at indlæggene er af høj kvalitet og en blanding af artikler fra de professionelle arkæologer og "rigtige amatører".

Så har du noget, du gerne vil formidle til andre medlemmer, så kontakt meget gerne redaktionsgruppen, så vi kan hjælpes ad med at lave et godt indlæg.

Det forgangne år har på mange måder været meget positivt. Som mange medlemmer har bemærket har der været meget stor tilslutning til vore foredrag, i nogle tilfælde op til 30 eller flere deltagere. Dette er en meget glædelig udvikling for foreningen.

Der er også sket meget i huset – især i kælderrummene, hvilket giver os mange flere muligheder. Det har naturligvis ikke været gratis – selvom arbejdskraften har været det. Vi har således tæret på vores kapital for at få huset op og køre, og vi leder efter nogle muligheder for at skabe nogle ekstra indtægter ind ud over dem, vi har i dag. Så er der nogen, som har forslag til et godt initiativ, som kan tilføre foreningen noget kapital, er vi meget interesseret i at høre forslag.

Jeg vil til slut ønske alle læsere af dette blad et godt og lykkelig bringende Nytår!

Helge L. Rasmussen

Forside: Detektorsøgning på Strynø
Foto: Glenn Abramsson

Indhold

<i>Samlegris af hjertens lyst</i>	4
<i>Med Harja til Kaliningrad</i>	7
<i>Nye studiekredse på vej</i>	8
<i>Jern, ødekirker, flintfinding, detektorsøgning</i>	10
<i>Ironmaking in Arreskov</i>	12
<i>Ironmaking, dansk resume</i>	13
<i>Thy-lejr på Sydfyn</i>	16
<i>Turen går til Strynø</i>	20
<i>Det sidste nye fra Guldtofte</i>	24
<i>Foredrag i foråret 2013</i>	28
<i>Om Harja</i>	30

En svipser

I Fynboer og Arkæologi 2012 nr. 2 side 12 blev der bragt et billede, hvortil kildeangivelsen mangler. Billedet er taget af Hans Dal, Marinearkæologisk Gruppe i Fredericia, under gruppens sommerundersøgelse ved Stenderup Hage i 2009. Redaktionen beklager fejlen.

Samlegris af hjertens lyst

Som barn fandt hun en halv stenøkse i faderens pløjemark. Siden da har hun været solgt som samlegris. Mød Lis Lorentsen, Kerteminde, friluftsmenneske, markvandrer, amatørarkæolog og mangeårigt medlem af Harja

Leif Tvillum

Min interesse opstod, da jeg var en 11-12 år gammel. Jeg havde selvfølgelig hørt lidt i skolen. Men på et tidspunkt skulle jeg hjælpe min far med at så, hvilket vil sige at stå bag på såmaskinen. Vi kørte så rundt i den lille husmands-mark. Da fik jeg øje på en stenøkse – desværre kun en halv – men den var der. Og det fortalte jeg så min gamle far, mange gange. Vi husmandsbørn er jo vant til, at vi ikke kunne komme på markerne, når der er sået. Men jeg blev ved med at snakke om den der økse indtil i hvert fald mere en 8 dage efter at kornet var sået. Det var kommet op. Og til sidst gad min far ikke at høre på mig længere. Så sagde han endelig: ”Så gå dog ned og hent den!”. Så dablede jeg ned i marken for at hente den. Jeg gik og kikkede og kikkede, gik et par meter til den ene side og kikkede og kikkede, gik så en halv meter og kikkede igen. Og der lå den! Jeg samlede den op og tog den med tilbage.

Min gamle far rystede på hovedet. Siden da har jeg været solgt som ”samlegris”.

Hvor kan du bedst lide at søge henne?

Det kan jeg sådan set på markerne. Der er jo de fineste fund. Men somme tider om efteråret, når det er møgvejrr eller meget, meget tidligt forår, så går jeg strandlangs. Der kommer også noget op. De fineste ting finder vi nok på markerne for de er ikke vandskurede, men de ældste ting finder vi nok strandlangs.

Hvad er det, der er så spændende ved at gøre disse fund?

Jeg ved ikke rigtig, hvad jeg skal sammenligne det med, men når man finder noget, som har ligget i jorden uberørt af menneskehånd i så mange tusinde år, så bliver man en lille smule ydmyg. Man kan ikke lade være med at tænke på det og går rundt resten af dagen med den i hånden, og har den under hovedpuden de næste par nætter. Man kan ikke lade være med at spekulere på, hvordan de mennesker har haft det, og hvordan deres hverdag har været.

Du har jo rigtig mange fund derhjemme?

Ja, men nu har jeg så også samlet siden jeg var 11 – 12 år, og nu er jeg snart midt i

60-erne. Det bliver jo så til lidt mellem år og dag.

Hvad går du mest efter at finde?

Jeg synes, at de gamle ting er mere spændende end f.eks. en sleben økse, ting, hvor man kan se, hvor skolderne er slået af. De ældre ting er måske er de mest spændende.

En af de ældste ting jeg har fundet er blevet dateret til mellem sen Kongemose og tidlig Ærtebølle og dvs. ca. 7000 år. Hvor meget har vi egentlig i dag, som er bevaret fra den tid?

Hvad er det mest spændende fund du har gjort?

Der er flere ting. Nu nævnte jeg øksen fra Kongemose eller Ærtebølltiden. Det er egentlig spændende, men et andet spændende fund jeg husker var, da jeg for ikke så mange år siden gik en tur på en mark, som jeg havde fået lov af landmanden at gå på og fandt to kærneøkser. Jeg havde dårligt gået en times tid, før jeg fandt en økse og efter ti minutter en økse mere med specialiseret æg. Jeg synes det var stort at finde to økser på samme dag. At det kan lade sig gøre skyldes jo nok, at de store maskiner pløjer dybere i dag end

dengang man pløjede med heste.

Kan du bedst lide at gå alene eller foretrækker du at gå sammen med andre?

Det er lidt forskelligt, men det er en interesse, som jeg gerne vil dele med andre, så hvis der er nogen, som vil med, tager jeg dem gerne med, og hvis der ikke er andre, så går jeg gerne alene.

Jeg har nogle gange gået sammen med en veninde, som har samme interesse. Vi kan sagtens gå ture sammen, for vi kikker efter forskellige ting. Hun kikker efter meget små ting, og jeg tager de store. Men det er ting, som jeg gerne vil dele med andre for der er rigeligt til os alle sammen.

Er der noget, du vil anbefale andre i forbindelse med det at gå ud og finde oldsager?

Jeg vil måske anbefale det, som jeg er ved at gøre lige nu – og som måske har ventet i lidt for mange år – at få fundene registreret. Det arbejder jeg på lige p.t. Det lyder måske ikke af så meget, at museerne får det fotograferet, og at man får en datering af hvor gammelt, det er. Men det giver museerne et billede af, hvor der er meget,

Arkæologi af hjertens lyst

Under denne meget sigende overskrift vil Harja i de kommende numre af Fynboer og arkæologi bringe nogle interviews med foreningsmedlemmer, som har en stor interesse i sider af det arkæologiske arbejde. Hvis du synes, at der er et Harja-medlem, som har gjort eller gør noget særligt – eller særligt spændende – i forhold til arkæologien, og det kunne være spændende om vi lavede et interview og en artikel med hende eller ham, så giv os et praj.

Du kan nævne det en arkæologiaften til et af Harjas bestyrelsesmedlemmer, eller du kan sende en e-mail til leif.tvilum@gmail.com. Vi hører meget gerne fra dig.

Til dette nummer af Fynboer og Arkæologi har vi lavet et interview med mangeårige medlem af Harja, Lis Lorentsen, Kerteminde, om hendes aktiviteter indenfor amatørarkæologien.

og hvor der måske har været boplads over mange år, og derfor bør de samlinger, der ligger rundt omkring på gårdene også registreres.

Ved du præcist, hvor tingene er fundet? Kan du plotte dem ind på et kort? Mange ved vel at genstandene er fundet ”på en mark”, men ofte ikke noget mere præcist end det.

Siden den anden genstand, jeg fandt, har jeg skrevet på dem, hvilken mark de er fundet på. De er blevet nummereret og ved at lave nogle kort over markerne, så skriver jeg nummeret på tingene og så også på marken på kortet, hvor de er fundet.

Har du været meget med i foreningsarbejde i i forbindelse med din interesse?

Ja bestemt. En af de bedste oplevelser jeg har haft, er Harja og foreningens gravejere. Det står som nogle af de største oplevelser for mig indenfor arkæologi. Det er også derved, at jeg har fået forståelsen for, hvorfor tingene skal registreres. Harja har mange spændende aktiviteter, som jeg gør

hvad jeg kan, for at følge med i.

Har du anbefalinger til folk, der vil ud at gå på markerne?

Man skal altid sørge for at have en aftale med landmanden, hvis marker, man vil gå på. Tingene skal registreres mht. hvor de præcist er fundet. Det er godt at have en GPS, eller at kende nogen, som har og kan hjælpe én i gang, så tingene bliver lagt ind så nøjagtigt, som muligt. Selvom man tror, at det er en lille ligegyldig ting, så kan det være, at det lige er det, museet mangler. Det er vigtigt at meddele museerne, hvad man finder og ikke mindst, hvor det er fundet, så de kan vurdere, hvor meget der skal gøres ud af det.

Vær ikke nervøs for at de render med det. Det sker kun i meget sjældne tilfælde, hvor der er tale om danefæ – men det er sjældent, og så får man til gengæld en dusør udbetalt.

Jeg vil slutte af med at ønske alle, der måtte få denne dejlige fritids- og friluftsans interesse held og lykke med den. Der er stadig rigtig meget at finde derude!

Sådan ser den ud, den første (halve) flintøkse, som Lis Lorentsen fandt, da hun som barn travede rundt på faderens pløjemark. Foto: Lis Lorentsen

Med Harja til Kaliningrad

Harja tilbyder til næste sommer en helt exceptionel mulighed for at besøge den lille russiske enklave mellem Polen og Litauen, Kaliningrad, det tidligere Prøjsens hovedstad, Königsberg.

Du får en enestående mulighed for at få indblik i dette områdes interessante og noget omtumlede historie, lige fra forhistorisk tid og op til nutiden.

På vejen ser vi lidt af Polen op mod Kaliningrad, og du vil bl.a. høre om *kuronerne*, om hvem *prøjserne* var, om byens forhistoriske og historiske fortid. Du besøger *Emanuel Kants* grav, og du hører om de berømte forfattere, der kommer derfra, om raveventyr og om andre eventyr fra fortiden.

Du møder lokalbefolkningen, der selv vil fortælle om områdets historie.

Benyt denne chance til sammen med andre historieinteresserede til at få et indblik i dette for Rusland så vigtige område ud mod Østersøen, og mød dets befolkning.

Turen er annonceret åben for tilmelding midt i november, og allerede i skrivende stund er det 18 tilmeldte. Vi stopper tilmeldingen ved 27, så der er stadig nogle ledige pladser.

Vi kører naturligvis med Svend Amlunds luksusbus, så man kan glæde sig til den sædvanlige gode service ombord.

Perioden er 3. - 11. august, og prisen er kr. 6700,-

I prisen er inkluderet rejse, overnatning, måltider visum m.v.. Drikkevarer er for egen regning.

Henvendelse til leif.tvilum@gmail.com.

Vi glæder os til at se dig.

Kaj og Leif

Fine fund & fynske findere

En Penning fra Svend Estridsens tid, dvs. vikingetid, år 1047-1074. Fundet af Lars Jacobsen på Nordfyn.

Fine fund & fynske findere

Celt fra bronzealderen, fundet af Benny Pennerup syd for Odense.

Nye studiekredse på vej

Vi skal have oprustet lidt på studiekredsfronten. Her er et par forslag, som bliver sat i gang så snart der er tilmeldinger nok

Leif Tvilum

Efter jul vil Harja gerne starte en ny studiekreds om Romerrigets indflydelse på Barbarien. Studiekredsen vil komme til at ligge hver tredje onsdag, hvor i dette halvår studiekredsen "Hvad oldsagerne kan fortælle" har ligget.

I studiekredsen vil vi både fokusere på det historiske i romersk jernalder, og vi vil vælge bestemte afgrænsede emner, som gruppedeltagerne studerer nærmere og fremlægger nyeste viden om.

Emnerne kunne være våben, beboelse, mønter, samhandel, keltere i Rom og i romersk tjeneste, hvad vore gravhøje fortæller, hvad moserne fortæller – eller noget ganske andet.

Til belysningen af perioden bruger vi f.eks. bøger, film og videoer, oldsager, og henter måske en person ind, som kan fortælle os om noget, vi finder væsentligt.

Studiekredsen kunne munde ud i et oplæg til en foredragsaften.

Jeg vil gerne være tovholder, men rejser ofte udenlands, så vi mangler en "medtovholder" til studiegruppen, så har du lyst – viden om området er ikke det vigtigste, det får vi nok mere af undervejs – så send en e-mail til undertegnede:..

Send også gerne en mail hvis du vil være med i gruppen.

Mjød og andre slags gamle bryg

Kunne det ikke være spændende at lære

om, hvad, hvorfor og hvordan man bryggede mjød, øl og andet godt i "gamle dage", dvs i vikingetiden og før?

Det synes jeg i hvert fald, og derfor forslår jeg en tirsdags-studiekreds i emnet, hvor vi læser om og finder viden om de gamle drikke, ser på, hvordan man gør nu-tildags og måske også prøver selv brygge mjød eller andre drikke. Vi bidrager alle med indhold til denne studiekreds. Studiekredsen kunne føre frem mod et onsdagsforedrag om "mjød" eller lignende.

Har du lyst til at være med, så send en email til mig på: leif.tvilum@gmail.com . Vi skal nok mindst være 5 for at studiekredsen starter.

Mjød-studiekredsen kommer i så fald til at ligge 3. tirsdag i hver måned. Mød op og vær med. Deltagelse for foråret koster kr. 50,- plus evt. materialer til brygning.

Er der andre, der har forslag og ideer til studiegrædse, hyggeaftener eller lignende, så er vores hjemmeside og nyhedsbrevet Skjald en mulighed for at annoncere dette. Benyt jer af det. Vi har et hus til rådighed og der bør vi benytte os af, morgen, middag og aften.

*Tilmeld dig studiekredsene hos
Leif Tvilum på:
leif.tvilum@gmail.com*

Fine fund & fynske findere

Kurant dukat 1761 i guld, fundet af Alice Amlund på NordFyn.

Fine fund & fynske findere

Fuglefibel i ringerike og urnesstil, dateret til tidlig middelalder. Der kendes kun tre eksemplarer af den. Den er fundet af Jan Hein på østfyn.

Fine fund & fynske findere

En meget fin bronzefugl fra Bramstrup syd for Odense. Den er ca 7 cm lang og kan muligvis have siddet på pragtvogn fra bronze- eller jernalderen. Fundet af Benny Pennerup.

Fine fund & fynske findere

Denar fra Romersk Jernalder, en Antninus Pius, år138-161. Fundet af Lars Jacobsen på Nordfyn.

Udvinding af jern, ødekirker, flintfinding og detektorsøgning

Det er egentlig ganske utroligt, hvad man kan nå på et par dage, når man endelig tager sig sammen. Seks gode venner fra Litauen, fire engagerede harjamedlemmer, et par gode folk fra Odense Bys Museer og en gruppe meget velvilligt indstillede lodsejere fik sig et par forrygende spændende dage, da de i september sidste år tog på opdagelse i det sydfynske

Leif Rasmussen

I forbindelse med planlægningen af seks litaueres genbesøg i Danmark i september 2012 var det et ønske fra deres side, at de kunne komme til at arbejde med problemerne med jernudvinding. Der skulle endvidere gerne være mulighed for at de kunne være med til arkæologisk kortlægning. På Sydfyn blev det så til at de kunne deltage i disse aktiviteter.

Jernudvindingsanlæg

I årene 2002-2005 har vi foretaget en arkæologisk kortlægning af fire tidligere statshusmandsbrug på Sandholt-Lyndelse Mark. Det drejede sig om ejendommene Rishøjvej 8 hos Gerda Bruun og Harald Behrend samt ejendommene nr. 6, 8 og 9. På ejendommen Rishøjvej 7 stødte vi i 2005 på et ca 15 x 35m stort areal med jernslagge. Fundstedet er neden for nordsiden af bakken Langebjerg. På det tidspunkt var det ikke muligt for museet at foretage en nærmere undersøgelse. Men nu i forbindelse med Zemynaprojektet blev det muligt. Under ledelse af

museumsinspektør Jørgen Jacobsen, Odense Bys Museer og med deltagelse af gæsterne fra Litauen og fire harjamedlemmer blev der udgravet nogle felter. Området er dyrket og udvindingsovne er ødelagt af pløjning m.m. Fragmenter af disse bliver det nu undersøgt for at se om der kan foretages en typebestemmelse og en datering.

I forbindelse med denne undersøgelse nød

*Harjamedlemmer har tidligere fundet slagge og andre tegn på udvinding af jern ved Sandholt-Lyndelse. Under litauernes besøg fandt vi flere ting, som måske kan give os mere viden om den fynske jernproduktion.
Foto: Eigil Nikolajsen.*

vi glæde af den store gæstfrihed hos Gerda og Harald. Om eftermiddagen til et flot kaffebord og om aftenen til en hyggelig middag sammen med nogle af deres venner.

Detektorsøgning

På samme ejendom fik litauerne også lejlighed til at være med i en detektorsøgning. Området var vestsiden af Langebjerg. I dette område er der tidligere registret fund fra yngre bronzealder og ældre jernalder. Desværre gav det ikke nogen spændende fund denne gang.

Ødekirke i Fleninge

To af gæsterne fra Litauen fik også mulighed for at deltage i Odense Bys Museers undersøgelse af kirketomten i Fleninge i Brahetrolleborg Sogn. Her fik de lejlighed at undersøge en begravelse.

Arkæologisk kortlægning

I september måned er det svært at finde arealer til brug for at foretage arkæologisk kortlægning. Vinterafgrøderne bliver sået umiddelbart efter høst, og pløjningen til forårsafgrøderne sker gerne i vintermånederne. Jørgen Aaskov Jørgensen på Åbylund i Øster Hæsinge sogn gav os tilladelse til at vi kunne benytte en nysået mark. Hans marker støder næsten alle ned mod Odense Å. Hans søster Inge Aaskov Jørgensen har på gården samlet en stor mængde flintredskaber. Vi nåede at afsøge ca 0,5 ha om formiddagen. Resultatet var nogle afslag og syv flintredskaber. Regnvejr satte en stopper for afsøgningen, og eftermiddagen blev benyttet til besøg på historiske steder i nærheden af Faaborg.

Læs videre på de næste sider om, hvordan den litauiske professor Jonas Navasaitis vurderer de fynske slaggefund.

Archaeological investigations of ironmaking site in Arreskov field

Blandt Harjas gode venner i Litauen er professor Dr. Jonas Navasaitis. Han var også med på udflugten til Sydfyn i september sidste år. Her er hans beretning om de spor af jernudvinding, som Harjas medlemmer tidligere har fundet i Arreskov-området – og som man i øvrigt gjorde flere af på turen

Dr. Jonas Navasaitis

In September 2012, in accordance with the senior voluntary project “Žemyna” a six volunteers group from Kaunas, Lithuania, came to Denmark to proceed with this voluntary programme. For several days (September 17-20) some Harja club members together with the Kaunas group were excavating a small site in the Arreskov field.

There on the surface of arable land some pieces of iron metallurgical slag had been previously found by Hans Christian Hemmingsen and Leif Rasmussen. Archaeologist Jørgen A. Jacobsen from the Odense City Museum participated in the excavation work and supervised it.

Fundene

Archaeological excavations of this iron-making site in the Arreskov field have contributed significant and interesting findings. All excavated artifacts can be divided into the following groups:

- * Iron smelting slag
- * Charcoal pieces
- * Small pieces of probable iron ore

- * Small pieces of burnt red clay (possibly from a smith hearth)
- * Fragments of burnt stone (possibly from a smith hearth)

Naturally, the largest group of artifacts consisted of iron smelting slag pieces. They were of various sizes, namely, weighing from some grams to a kilogram or more. Nevertheless, it was quite easy to distinguish some differences in their appearance, density, color (dark or light), magnetic properties, etc. For this reason, the excavated slags can be grouped in terms of their appearance and properties into:

- * Pieces of dark heavy iron smelting slag (most of excavated slag);
- * Pieces of light rather porous slag;
- * Smelting slag with adhered layers from smelting furnace walls;
- * Pieces of heavy slag containing charcoal or even wood bark traces;
- * Slag pieces sensitive to magnet;
- * A slag piece of uncertain origin, i.e. either from an iron smelting

Husk foredraget den 27. februar, hvor museumsinspektør Jørgen Jacobsen fortæller om, fortidens fynboers udvinding af jern.

furnace or shaped in a smith hearth.

What do these archaeological findings say? What indications can be read?

Pieces of iron smelting slag were excavated from all investigated trenches, whereas in one of them, in addition to the slag pieces, there were found bits of charcoal, small pieces of burnt red clay and fragments of burnt stone. These artifacts were found at the deeper layers in this certain trench.

Smelteovnene

Regrettably, no remains of smelting furnaces were discovered, therefore only some assumptions about their shape, measurements and smelting technology can be

made referring only to the excavated slag pieces and other artifacts. Relevant information is provided by the smelting slag with an adhered layer of a furnace wall. This 3-5 cm furnace wall layer stuck to the slag demonstrates the internal shape of a smelting furnace. Having sufficiently big slag pieces, it is possible to define the furnace diameter. To evaluate it, two slag pieces with evident adhered furnace layers have been taken. The size of one of them is 110 x 90 mm and that of the other - 140 x 125 mm. Slag thickness of both pieces (except a stuck furnace wall layer) is almost equal, and at the thickest spot it is about 30-35 mm. Both slag pieces are sufficiently big for making an approximate definition of the furnace diameter in which

Resume på dansk

Nogle dage i September 2012 undersøgte litauiske og danske amatørarkæologer et lille område af en mark ved Arreskov.

Denne undersøgelse af afslørede et jernproduktionssted som gav betydningsfulde og interessante fund.

Fundene kan inddeles i følgende grupper:

- * Jern smeltning slagger
- * Trækulstykker
- * Små stykker formodentlig jernmalm
- * Små stykker brændt rød ler (sandsynligvis fra en smeds esse)
- * Fragmenter af brændt sten (muligvis fra en smeds esse)

Den største gruppe er slagger, der kan inddeles 6 forskellige typer, efter bl.a. vægt, størrelse, farve og magnetisme.

Ud fra slaggerne kunne det konkluderes, at ovnenes vægge var 30 – 35 millimeter tykke. Diameteren på en ovn har været 140 – 150 mm på en anden ca. 170 – 180 mm. Den mindre ovn kan ses på billedet.

Højden på ovnene er ikke kendt og heller ikke formen. Det vides ikke om ovnene var gravet ned eller på overfladen af marken. Der må flere undersøgelser til for at afdække dette.

Muligvis blev der fundet et sted, hvor smedens arne kan have stået, bl.a. begrundet i den mørkere jord samt slagger, brændt sten og brændt rød ler. Jernproduktionsstedet kan muligvis dateres til 1. – 2. århundrede.

Konklusion

1. Den arkæologiske udgravning i marken ved Arreskov afslørede et jernproduktionssted. Jernmalm, formodentlig mosemalm, blev smeltet med trækul i små bloomery ovne. Slaggestykker med påklæbet lag af ovnvæggen indikerer den indre diameter af ovnen som sandsynligvis kunne komme op på 140 – 180 mm.
2. Små stykker af det brændte røde ler og fragmenter af brændt sten indikerer muligvis stedet for smedens arne. Imidlertid kræver denne antagelse videre undersøgelser.

they were formed. The internal diameter of a smaller furnace was likely to reach 140-150 mm, while that of a bigger one – 170-180 mm. The schematic view of a smaller furnace is presented in Figure 1.

Stadig noget at lede efter

In some slag pieces charcoal traces are clearly seen indicating that in furnaces iron ore was smelted with charcoal. Some wood bark traces are also noticed in the slags. These traces might have been left by tree or shrub branches on which slag was running down and solidifying. Regrettably again, these short-term investigations have not revealed any data on slag pits of the smelting furnaces. The height of furnaces and their top shape remain unknown too because the agricultural work has completely destroyed them. The method of their building is also unknown, i.e. whether they were built on land or dug into earth. Further more thorough archaeological investigations are believed to provide more information on Arreskov iron smelting furnaces.

Smedens esse

One small unearthed spot was of interest because its color was of darker shade than the surrounding ground. It had no distinct contour but its diameter of about half a meter was clearly evident. This little spot has yielded not only iron slags but also some small pieces of burnt red clay and several fragments of burnt stone. There a smith hearth might have been in use because repeated forging of fresh produced iron lump was an unavoidable process to expel the smelting slag entrapped in iron bloom. Incidentally, the mentioned slag piece of uncertain origin was found quite close to that spot.

Some tiny bits of charcoal found at the lower layer of the trench are considered to be of great interest. The investigated iron smelting site in the Arreskov field may be

dated back to the 2 - 1 centuries BC. The excavated charcoal bits enable researchers to specify this date by the radioactive carbon isotope ^{14}C method.

Main artifacts found during these excavations have been taken to the Odense city Museum for further examinations.

Conclusions

Archaeological excavations in Arreskov field revealed an ironmaking site there.

Iron ore (probably bog ore) was smelted with charcoal in small bloomery furnaces. Slag pieces with adhered layer of the furnace wall indicate the internal diameter of the furnace which was likely to reach 140 -180 mm.

Small pieces of the burnt red clay and fragments of burnt stone probably indicate the place of blacksmith hearth. However, this presumption needs further investigations.

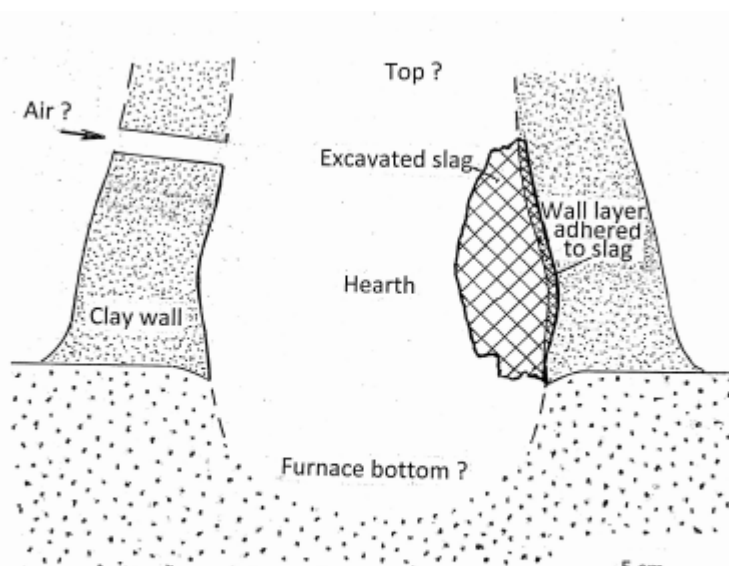

Fig. 1: Nogenlunde sådan har udvindingsovnene fra Arreskov set ud i tværsnit. Skitse: Jonas Navasaitis.

Detektorgruppen vokser og vokser

Jeg vil byde alle nye medlemmer i foreningen velkommen. Det er hovedsageligt detektorfolk, der strømmer til foreningen, og som vi forsøger at holde styr på her på Fyn. Vi har sat nogle etiske regler, som vi forventer bliver overholdt, så man ikke bliver kaldt "skattejæger"; men en smule stolthed iblandt finderne, skal der selvfølgelig være plads til. Diverse fnidder fnadder, som man har set det på andre hjemmesider, vil vi meget gerne undgå; hvorfor noget sådan vil blive slettet i vores forum på Facebook: Harja Arkæologisk Forening.

Samme gps for hele Fyn

Detektorafdelingen, som også nyder stor

respekt hos museerne på Fyn, fik disse til at mødes i vores hus, og man er siden blevet enige om at bruge det samme GPS-system, så vores detektorfolk ikke skal skifte system alt efter hvilket museum man afsøger for.

Nyt projekt sammen med Øhavsmuseet

Afdelingen startede op på et ny projekt midt i november måned. Det er Øhavsmuseet, der gerne vil have flere af øerne i Det Sydfynske Øhav gået over med detektorer og anden form for rekognoscering, et projekt, som museerne og vi, forventer os en masse af.

– helge

Giv os din mail-adresse og lad os spare på portoen

Nyhedsbrevet Skjald sendes ud elektronisk til dem, som vi har fået lov til at sende det til via mailadresse; men vi har flere medlemmer med mailadresse, som får det tilsendt i papirudgave.

Er du en af disse, og vi må bruge din mailadresse, bedes du skrive dette til undertegnede på mailadressen: helge.l.rasmussen@sprotoften.dk: Har du ikke selv en mailadresse, kan du måske få lov til at sende til en bekendts mailadresse, der så kan udskrive nyhedsbrevet til dig.

Thy-lejr på Sydfyn

Dette års Thy-rally, foregik på Fyn, nærmere bestemt i periferien af Gudme. Rigtig meget er som det plejer at være, en weekend, hvor fokus ligger 100% på vores hobby, historie og detektorarkæologi. Alle har en forventning om at få en god weekend, med en masse hygge, og historier fra felten igennem året der er gået

Peter Hyldgaard, Thy-Mors Detektorforening

Et Thy-rally starter med indkvartering torsdag aften. På Fyn foregik det i idylliske omgivelser hos Steffen, som driver en bed and breakfast ikke langt fra Gudme. Her drysser folk ind i løbet af eftermiddagen og om aftenen, og det er altid en aften med gode gensyn. Mange ser man flere gange i løbet af et år, og enkelte ser man kun lige præcis den ene gang om året,

men alle er godt klædt på med gode historier fra detektorverdenen. Der bliver hygget, drukket en øl eller to, og tit og ofte snakket godt til de sene timer.

Fredag morgen er det tidligt op, drikke morgenkaffe, spise morgenmad, og måske det mest vigtige, få smurt en madpakke til dagens dont. På dette træf kørte vi ned til Broholm for at mødes med Per fra Svend-

*TV2-Midtvest følger meget interesseret med i hvad vennerne Thy-Mors Detektorforening foretager sig. Her filmer de et af de fine fund, der blev gjort under Thy-rally.
Foto: Steen Agersø.*

borg museum, og et tv hold som gerne vil følge, hvordan dagen forløb. Kort over de matrikler som skulle afsøges, var for længst kendt af alle, da de er rundsendt og hænger i storformat på stedet hvor vi sover. Oftest beslutter vi hvilke marker vi vil afsøge inden frokost, således at det ikke bliver for spredt. Dette giver et bedre fundbillede. Og når vi er samlet på en mark, bliver der jo snakket fund og visting frem allerede ude på marken.

Spøjs start

Dagen startede spøjst, da et jagtselskab kom ind over marken, og vi derfor måtte vente til en flok ænder var jaget ud af en sø, så de kunne møde deres endeligt. De første par timer var relativt stille. Dagens første fund var dog noget af en overraskelse, da der dukkede en lille fin celt op, og i løbet af formiddagen blev der fundet et fint stykke guld. Dette var naturligvis samtalemateriale under frokosten, hvor den medbragte mad blev fortæret, og der blev udvekslet erfaringer og strategier til eftermiddagen. Efter frokost valgte de fleste at skifte

mark, da formiddagens nysåede marker efter en del regn var temmelig drøj at gå på. Ved 17-tiden sluttede vi. Herefter var det tid til en tradition ved Thy rally, nemlig hjem og spise sildemad med snaps og pålægs-kagemand. Det varer ikke længe før snakken går lystigt, og både dagens fund og oplevelser, samt begivenheder i vores hobby debatteres flittigt. Tiden har det jo med at flyve afsted i gode venners lag, men langt de fleste var dog lige ude og trække noget frisk luft, om ikke andet så for at nyde udsigten over Storebælt, og se lyset fra broen blinke om kap med stjernerne.

Svend Svin serverer

Efter lidt søvn er det atter op til en ny dag, og markerne var nu tørret langt mere op, og her blev muligheden for at gå på de nysåede marker udnyttet, og flere marker blev taget i brug. Det blev til endnu en god dag på markerne. Efter dagens oplevelser i marken, er det blev tid til at tage hul på endnu et par traditioner, startende med noget god mad lørdag aften. I år blev der

*Hvad siger vi så?
Den fine korsfibula,
som fjernsynsfolkene
skulle se.
Foto: Ib Krause.*

trakteret på grill af den lokale mester, et koryfæ med det velklingende ”Svend Svin”. Efter endt traktering, kommer endnu et traditionsrigt indslag: årets foredrag. I år var det Ib Krause, der med både billeder og lyd inviterede os ind i oplevelser og opdagelser, som han har deltaget i på Endelaves voldsteder.

Efter en god oplevelse, var det tid til endnu en tradition nemlig Olufs legendariske og berygtede quizz med spørgsmål om historie og andre finurligheder.

Dermed er tiden kommet til kåringen af de bedste fund, både gode og sjove fund. Herefter er det frigear resten af aftenen. Så er der blot tilbage at stå op søndag morgen og komme ud med detektoren. De

sidste fund bliver målt ind og afleveret. Som noget specielt for denne lokalitet, har alle gået med spor på deres GPS, det vil sige at vi kan aflevere en fil til Svendborg museum, som viser hvor vi har gået i samfulde dage, og naturligvis med fundene plottet ind. Det er overraskende spændende at se hvordan sådan et spagetti diagram ser ud for 30 personer i 3 dage på et par marker.

Lys fremtid for vores detektorhobby

Hvad kan vi så bruge sådan en weekend til. Ja naturligvis er der det sociale, men vi kan også afsøge et entent stort område af, eller et mindre område koncentreret. Årets lokalitet på Fyn, lå som sagt i ud-

Rally

For udenforstående kan det virke som et underligt navn, men det er taget fra de engelske sammenkomster med detektorførere som kaldes et rally.

Om Thy-træf

Sådan en tradition skal jo starte et sted, og stedet for dette er Vestervig kirke tilbage i starten af nullerne. Her mødtes en broget flok af glade amatører med deres detektor for første gang.

Det der den dag blev døbt Thy-rally. Ud over dette, at det er mennesker med en metaldetektor som mødes, kan der ikke drages yderligere sammenligning med et engelsk rally overhovedet. Det er noget andet som vi samles om.

Førhen var det at gå med detektor en hobby, som blev dyrket af enkelte personer, og i få tilfælde flere som gik sammen, Men mange oplevede at de var ret alene om interessen og manglede nogen at dele dette univers med. Ofte var det sådan at når man fandt en ting eller opdagede en ny plads, så var der kun ægtefællen eller naboens entusiame eller mangel på samme, som man kunne støtte sig til, og ved de rigtigt fine ting kunne man få en anerkendelse fra museet. Det var også en tid hvor brugen af et fælles forum på internettet startede. Det første danske forum hed E-posten, det som senere udviklede sig af flere omgange til det der er i dag Detecting people. Men også lokalt for Thy-mors blev der oprettet et

nyt forum, hvor foreningens medlemmer kan dele fund og lokaliteter.

Vestervig kirke blev altså rammen om det første Thy-rally, og allerede året efter var antallet af deltagere steget signifikant. Thy-rally har gennem tiden også skulle finde sin form, alene hvad antallet af deltager angår, var det de første år noget som steg voldsomt med deltagere fra hele norden. Drevet af lysten til at dele denne hobby med flest muligt, skete der også et skred i opfattelsen af hvad kerneværdien var i et sådan træf, og der blev truffet en beslutning om at gøre Thy-rally til en størrelse som kunne overskues, og at de personer som deltog, skulle være inviterede folk. Samtidigt med dette forløb startede der en forening op i Norge, nemlig Rygene, som siden hen har været venskabsklub. De seneste år har Thy-rally været afholdt på lokaliteter i det nordjydske, og andre træf har været arrangeret rundt omkring i Jylland, i Norge, og på det sidste også med to træf på Fyn. Så navnet Thy-rally hænger sammen med det store årlige træf hvor Rygene kommer på besøg, og ikke nødvendigvis sammen med lokaliteten for træffet længere.

kanten af Gudme. Vi gik på et område, hvor der ikke forventedes at have været nævneværdig aktivitet. Men det bliver man nu nødt til at "retænke", som Per fra Svendborg museum sagde. Der blev gjort fine fund med blandt andet denarer, fibler, guld og meget mere. Disse effekter er med til at belyse en anden lokalitet eller en udvidelse af den eksisterende lokalitet. Det er inspirerende at være sammen med så mange kompetancer samlet på et sted. Der er altid en som har en viden om et emne. Bliver der fundet et stykke flint, eller en anden effekt, er der altid hjælp at hente på et træf. Her er også rig mulighed for at prøve andre detektortyper, eller udveksle indstillinger. Centrum for et Thy

rally er altid det historiske, og tilgangen til vores hobby anses af de tilstedeværende altid som seriøst. Men som det også er til et træf, har det en stor grad af socialt element i sig. Vi har via vores tilgang til vores hobby, skabt et bredt samarbejde på tværs af museer, og både Thy-Mors detektorforening samt Rygene bliver adspurgt til undersøgelser i det ganske land. Hvad fremtiden bringer er svært at gisne om, men tanken om venskabsklubber med samme tilgang til hobbyen, er en vej som Thy-Mors ser som en yderst interessant vej, og kan med fornøjelse se, at små klubber dukker op i landskabet, og ser det som den rigtige vej for vores hobby.

Rallyets bedste møntfund

*Bedste møntfund på
Thy-rally 2012:*

*En karolingisk
"Christiana Religio"
Denar, som Michael
Nielsen var så heldig
at finde ganske nær
ved Broholm Gods.
Den er meget sjælden
på de kanter.
Vist nok den første i
Svendborg Museums
ansvarsområde.
Foto: Steen Agersø.*

Turen går til Strynø

Første arkæologiske ekspedition til Strynø fandt sted i november. Flere ture følger hen over forår og sommer næste år

Glenn Abramsson

Så er årets første – og sidste – togt til Strynø overstået. Det vil sige Michael Nielsen og undertegnede var tidligere på efteråret en smuttur på øen sammen med Poul Balzer Heide fra Øhavsmuseet ØHM, for at fortælle Strynøboerne om projektet, som ØHM sammen med Harja har startet. Først på eftermiddagen fik folk lejlighed til at se detektorene i aktion i præstens baghave. Det blev også til et par sjove fund og

en del småmønter. Det var tydeligt, at de beboere der havde hørt vi kom, og som var til stede, var meget interesseret i projektet. Om aftenen holdt Poul, Michael og jeg selv et lille foredrag for de beboere der var interesseret. Da det var begrænset, hvor mange der vidste besked, var fremmødet også beskedent. Så det kan ikke udelukkes, at vi gentager denne tur, for at flere kan få lejlighed til at høre om projektet.

De første afsøgninger

Nå, men den 17. november 2012 var vi ti detektorfolk fra Harja, der kl. 7.30 tog Strynøfærgen til øen. Vejret var lidt på den kolde side, men dog ok for årstiden. Planen var, at vi i løbet af dagen skulle afsøge et par marker, og en række haver i selve Strynø by. Først i rækken var en mindre mark på ca. 1.6 ha, hvor der indtil for en uge siden havde gået får. Marken var i det sydvestlige hjørne af øen, og befandt sig ikke langt fra en mark, hvor der for år tilbage var fundet et vikingetidshængesmykke. Det skal nævnes, at langt de fleste

*Torben Christensen søger på mark 1
Foto: Glenn Abramsson*

marker på øen er græsmarker. Mange af dem bruges ikke til noget, men græsset slås med mellemrum. Så der skulle være mulighed for at få afsøgt flere marker i løbet af foråret og sommeren. Marken blev inddelt i 4 kvadranter og afsøgt en efter en. Fundene var ikke prangende, men det blev da til et par mønter og en mulig dupsko. Det bliver interessant at se hvornår denne er fra.

Musketkugler og messeklukke

Efter at marken var afsøgt gik turen til selve Strynø by hvor vi var rundt og se på fem forskellige haver. Den ene af disse var forhaven til præstegården. Her blev der søgt flittigt, og der dukkede et par mønter og en del musketkugler op. I en have ikke langt fra præstegården, blev der fundet en fin lille klokke. Kunne der være tale om en messeklukke?

Efter haverne var gennem søgt gik turen til den sidste mark den dag. Marken var en græsmark med små sorte køer af dexter-racen. Køerne var nysgerrige, men gjorde

heldigvis ikke noget. Marken var relativ stor, og vi spredte os ud over hele marken. Fund var der ikke mange af på denne mark. Enkelte fund blev det dog til, bl.a. benet fra en malmgryde.

Flere ture følger

Som de fleste sikkert allerede ved, er det planen, at der skal mange flere ture til Strynø hen over foråret og sommeren, in-

*Alice Amlund på mark 1.
Alice leder efter det guld,
som hun altid plejer at
finde. Denne dag var der
dog ikke held med det.
Foto: Glenn Abramsson.*

den vi har fået afsøgt et tilstrækkeligt stort areal af øen, til at vi kan sige noget om øens beboelseshistorie. De første ture i foråret starter, så snart vejret og markerne og græssets længde tillader det. I sommermåneden juli, er det planen at der skal afholdes en 3-4 dages lejr på øen, hvor vi vil forsøge at få afsøgt flere marker og haver med detektor, samtidig med at der bliver lejlighed til at foretage strandvandring på udkik efter oldsager. Det er også meningen af maringruppen skal involveres. Da området omkring øen i stenalderen var tørt land, er det håbet, at der evt. kan findes spor af stenalderfolket. Ser man på tidligere fund gjort på og uden for øen, skulle der være gode chancer for succes.

*Lars Jacobsen og Claus Jørgensen i gang med afsøgningen på første mark.
Foto: Glenn Abramsson.*

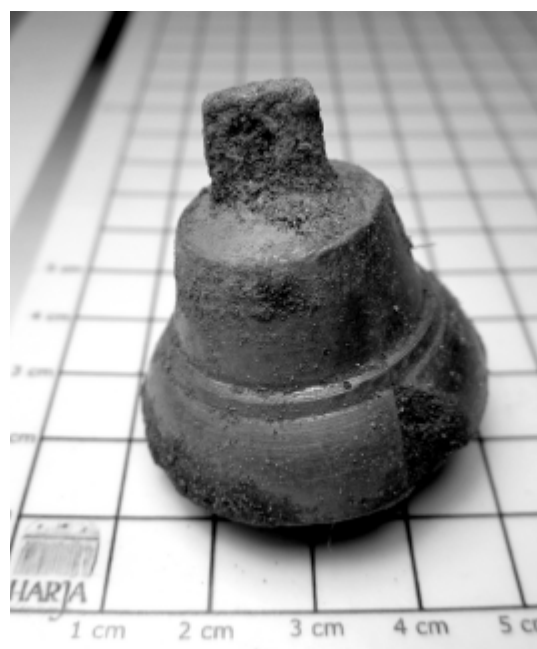

Et par af dagens fine fund

Øverst en dupsko(?),
fundet af Morten Skovsby.

Nederst en fin lille klokke,
fundet af Benny Pennerup.

Fotografert af finderne

Strynø

– mere end en ø

Poul Baltzer Heide, museumsinspektør

Det sydfynske Øhav rummer en sjælden rigdom af historie. Øerne har på en gang haft hver sin og en fælles historie, og de mange små historier giver en mængde nuancer, som andre egne har svært ved at fremvise. Desværre kender vi kun lidt til områdets historie i den lange periode mellem yngre stenalder og højmiddelalderen.

Arkæologi Sydfyn er Øhavsmuseets arkæologiske enhed, og har p.t. det arkæologiske ansvar i Svendborg, Langeland og Ærø kommuner. Det er første gang det arkæologiske ansvar for en så stor del af Øhavet er samlet, og dermed også muligheden for at fortælle historien om et område, der med rette bør betragtes som en sammenhængende størrelse.

Sammen med Harja håber vi at kunne afdække mere viden om i første omgang forholdene omkring Valdemarstiden, en tid hvor Det sydfynske Øhav var en grænseregion, præget af såvel fjendtlige angreb som skiftende ejerforhold. Strynø er blot en af mange øer i området, men den er let tilgængelig med færge, og der er allerede fundet ét vikingetidssmykke her, og derfor satser vi på at kunne finde flere spor fra perioderne heromkring. Vi er langt fra sikre på hvad vi finder, men vi ved at vi kun kan blive klogere, og det er vi meget glade for at kunne samarbejde med Harja om.

På høje tid!

Siden det ualmindeligt vellykkede Bifrosttræf i 2010 har vi spekuleret på, hvad de mange fund mon kunne fortælle os. I dette efterår fik arkæologerne fra Odense Bys Museer endelig mulighed for at undersøge sagen nærmere. Her følger den foreløbige afslutning på eventyret om Guldhøjen ved Voldtofte

Mogens Bo Henriksen & Michael Borre Lundø, Odense Bys Museer

I efteråret 2010 genlød medi-erne af historier om et meget spektakulært guldfund fra Voldtofteegnen på Sydvestfyn. Ved intensiv detektorafsøgning havde 35 amatørarkæologer bl.a. fundet syv stangknapper, en tandstikker af det pureste guld, tre pragtøkser af bronze og dele af en stor bronzekniv. Kniven og to af økserne var særligt fine, da de havde indpunslede mønstre, der forestiller det skib, der spillede en central

rolle i bronzealderens religiøse univers. Supplerende afsøgninger i 2011 resulterede i fundet af endnu en stangknap og endnu et fragment af den skibsornamenterede kniv.

Bronze- og guldgenstandene kan dateres til yngre bronzealder – tiden omkring 800 f.Kr., og de blev fundet på sydsiden af en overpløjet gravhøj. Det er sandsynligt, at de stammede fra en eller flere grave, der var ved at blive pløjet sønder og sammen. Ligeledes var der ingen tvivl om, at fundene kunne knyttes til den sene bronzealders absolutte elite, hvis grave tidligere er undersøgt i den nærliggende Lusehøj.

Forberedende arbejde

Erfaringer fra udgravninger i netop Lusehøj i 1970'erne havde vist, at sådan en gravhøj kan være en aldeles kompliceret affære at give

sig i kast med, så det var vigtigt at forberede sig meget grundigt, før skovlen blev sat i jorden. Først blev højen og dens omgivelser opmålt og omhyggeligt afsøgt med detektor i flere omgange. Afsøgningsarbejdet blev foretaget af specialister fra Harja under kyndig ledelse af Michael Nielsen, Leif Rasmussen og Svend Amlund. Udover de metalfund, der allerede er nævnt, blev der også fundet en del flintredskaber ved afsøgningen. De stammer fra enkeltgravskulturen og senneolitikum/-ældre bronzealder og er dermed noget ældre end gravfundene. Flintredskaberne kan stamme fra bopladser, der har ligget på stedet før højen blev opført, men de kan ligeså vel være bragt til stedet med de græstørv, som højen blev bygget af.

I oktober 2011 blev der boret to rækker af små huller hen over høj-

Tværs hen over højen – på kryds og tværs – blev der boret huller for hver 2 m for at vurdere højfyldens sammensætning og tykkelse. Det var en hurtig og billig måde at skaffe sig et overblik over højens udstrækning og bevaringsgrad. Foto: Mads K. Holst.

*De første seks fragmenter af greb-
spidskniv med indpunslet skib – senere er
der fundet endnu tre fragmenter, så
kniven nu er næsten komplet.
Foto: Asger Kjærgaard.*

en for at afklare, hvor stor en udstrækning og mægtighed tomten havde (fig. 3). Det viste, at den næppe – som vi havde forventet på baggrund af overfladeopmålingerne – var op mod 50 m i diameter, men snarere det halve. Højden kunne også reduceres fra ca. 1,3 til omtrent det halve. Alt dette skyldes, at højen kunne konstateres at være opført på en naturlig moræneknold, således at

den kom til at fremstå mere imponerende end den egentlig var. Det var vigtig viden at have forud for planlægning og budgetlægning af en udgravning, der blev fastsat til at finde sted mellem høst og såning i efteråret 2012.

Udgravningen 2012

Straks efter høsten i september 2012 rykkede arkæologer fra Odense Bys Museer til marken

vest for Voldtofte for at få klarlagt, hvor de mange pragtfund kommer fra. Undersøgelsen blev i begyndelsen koncentreret om højens sydside, hvor hovedparten af metalsagerne var fundet. Amatørarkæolog Brian Bechmann bistod med den omhyggelige detektorafsøgning, der ville være en forudsætning for at kunne bjærge små metalgenstande fra pløjelaget, der herefter blev afrømmet i tynde lag

*Med gravemaskinen afrømmes tynde lag af pløjelaget – og straks går
Brian Bechmann i gang med at foretage en minutios afsøgning.
Foto: Michael Borre Lundø.*

*De otte guldstangknaver, som blev fundet ved detektorafsøgningerne i 2010-11.
Foto: Asger Kjærgaard.*

ad 5-6 omgange. Fremgangsmåden var effektiv, og det lykkedes at finde endnu to meget små stumper af kniven med skibsbilledet – og så en masse metalsager fra nyere tid. Der var ikke flere stangknaver, ligesom de manglende stumper af bronzeøkserne heller ikke dukkede op – disse ting er utvivlsomt for længst knust af mødet med markredskaber og herefter opløst i den sure jord. Optimismen var intakt, for under muldlaget håbede vi at finde rester af de grave, som metalsagerne kunne antages at stamme fra – men vi blev skuffede. Alle spor var slettet af plovjernet og tidens (harve)tand! Der fremkom et par kogegruber, antagelig fra ældre bronzealder, og grøfter fra middelalderlige markskel, men absolut ingen spor af grave eller andre anlæg, der kunne have forbindelse til metalsagerne. Derimod blev der afdækket mange tons jord, som i tidens løb var eroderet eller pløjet ned fra højen.

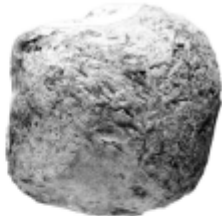
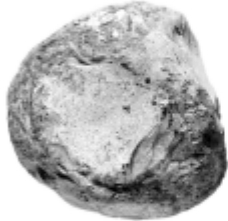
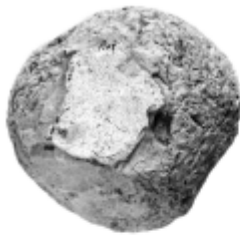
En trøstegave

Fokus blev nu rettet mod selve højtomten, i hvis midte var påtruffet et ca. 3x1,5 m stort "kisteleje" af sten. Det var i hvert fald, hvad vi troede, men da den op mod 50 cm dybe og meget velbyggede stenkonstruktion blev undersøgt, viste det sig, at den rummede brændte ben fra en kremeret person, som var stedt til hvilke her med sit personlige udstyr. Det bestod af en dolk med bevaret træhåndtag, en lille grebspidskniv og en ragekniv med et fint hestehoved på grebet. Hertil kommer en lille, men helt opløst dragtnål. Især ragekniven er vigtig, for den

viser, at den døde er begravet i slutningen af ældre bronzealder – ca. 1100 f.Kr. – og han må således være blandt de første fynboer, der blev begravet i brændt tilstand. Det var antagelig over den kremerede mands grav, at højen blev opført, men det var ikke første gang, der var aktiviteter på stedet, for på den lille bakketop har der ligget en boplads i slutningen af stenalderen eller i den tidligste del af bronzealderen. Bakketoppens beboere havde efterladt et affaldslag, ligesom der var en mængde huller efter stolper, som kan være rester af huskonstruktioner. På et tidspunkt blev bebyggelsen opgivet, og så blev området pløjet på kryds og tværs af en ard, der havde efterladt sig tydelige spor i undergrunden, og ovenpå disse dyrkningsspor blev graven og højen så anlagt.

Hvad ved vi så nu?

Hvis vi skal se det fra den positive side, er det væsentligt, at vi nu har fået fastlagt tidspunktet for opførelsen af gravhøjen. Den er således ældre end Lusehøj og Bohøj, der begge er opført i yngre bronzealder. Det er næppe noget tilfælde, at højen er anlagt på det mest markante punkt i terrænet; det var det sted, der var mest eftertragtet, og de efterfølgende højbyggere måtte nøjes med mindre prominente placeringer i landskabet. Væsentligt er det også, at vi kan konstatere, at højen er opført på en ældre boplads og ældre dyrkningsspor, helt som det var tilfældet med Lusehøj. Derimod er det meget bedrøveligt, at det ikke lykkedes at sætte de fuldstændigt ekstraordinære metalfund ind i en

sammenhæng. Økserne, stangkapperne, guldstandstikkeren og knivene er således stadig ”hjemløse” i den forstand, at de ganske vist er fundet ved og på en gravhøj, men vi kan ikke sige, om sagerne stammer fra et depot eller fra en eller flere grave. Desværre må man her som mange andre steder konstatere, at ploven kom før arkæologerne.

Vi kan også konstatere, at det var på høje tid, at tingene blev bjærget fra pløjelaget. Guldsmykkerne havde nok klaret sig nogle år endnu i muldjorden, men bronzerne ville antagelig være helt smadret og opløst i løbet af få år. Takken for, at det ikke blev enden på den historie, kan vi kun rette til de flit-

tige amatørarkæologer, der med deres metaldetektorer har været en uvurderlig hjælp på ”guldhøjen” i årene 2010-12.

Tak for det!

Læs mere om fundene fra 2010

Henriksen, Mogens B. 2011: Nye fund fra Sydvestfyns gyldne bronzealder. Fynske Årbøger 2011, s. 26-39.

*Under højen og nær graven lå denne lille knusesten med fire skåltegn. Om den er fra bopladsen eller har relation til begravelsen, er usikkert.
Foto: Asger Kjærgaard.*

*Den centrale del af undersøgelsesområdet med højtommen og den stenbyggede grav. I udkanten af højfylden ses ardspej og stolpehuller fra den ældre bebyggelse.
Opmåling og tegning: Michal Borre Lundø.*

Foredrag i foråret 2013

Hundene i Ladby-skibet, – jagt- og dyreaspektet i graven

Onsdag d. 23. januar 2013 kl. 19.30

**Museumsinspektør
Bodil Holm Sørensen,
Vikingsmuseet Ladby**

Ladby-skibetsgraven er fra ca. 900-925 e.Kr. og indeholdt mere end 600 genstande: guldbroderi, påsyningsmykker til en kaftan, et sølvbæltespænde, en stav, 45 pilespidser, en skjoldbule, fragment af et sværd, udsøgte knive, en sølvtallerken, et bronzefad, et par spande – en af dem af taks, dele til 5 sæt rideudstyr, en hundesnor til 4 hunde, 4-5 hunde, 11 heste. I noget korroderet jern var der mineraliserede fjer og hårtotter.

Hundene var måske gode jagthunde, men det kan vi jo ikke bevise. Vikingehøvdinge og –konger havde en selvopfattelse, der inkluderede både det at være krigere og det at opføre sig fyrsteligt. Dvs. gå på jagt, at være gavmild, holde flotte fester – jagtfester?

På Nordøstfyn er der stednavne, der antyder landsbyer med tilknytning til lokale magthavere med sakrale eller retslige funktioner.

Husk deadline

Stof til næste nummer af Fynboer&Arkæologi skal være indleveret senest 1. juni 2013.

Jernudvinding på Fyn, – slagter af forskellig slags

Onsdag d. 27. februar 2013 kl. 19.30

**Museumsinspektør
Jørgen A Jacobsen,
Odense Bys Museer**

Til trods for at råmateriale, myremalmen, havde været til stede siden istiden, var det først nogle få århundreder før vor tidsregnings begyndelse, at vore forfædre lærte at mestre teknologien til at udvinde lokalt jern. Det må have været en revolution i samtiden og eftertidens arkæologer opfattede det som en skelsættende begivenhed i historien. Metallet kom som bekendt til at navngive en hel periode i forhistorien: jernalderen.

Selve processen med at udvinde jern af myremalm er i princippet forklarligt, men når forskerne skal til at klarlægge i detaljer, hvordan arbejdet blev grebet an igennem jernalderens forskellige faser, stiller sagen sig anderledes!

Det har vist sig at være noget af en udfordring at forstå, hvordan håndteringen blev grebet an og hvilken betydning introduktionen af jernet fik i datidens samfund.

Sporene efter jernudvinding er ellers tydelige nok for den årvågne vandringsmand/-kvinde, nemlig den knudrede og kantede jernslagge, misforstået og underkendt af de fleste, men prist af kenderen.

Aftenens foredragsholder tilhører den sidste kategori og inviterer os inden for på jernaldersmedens arbejdsplads og kaster et blik rundt på fynske lokaliteter, hvor hans efterladenskaber er dukket op og hvor flere venter på at blive fundet - bl.a. af Harjas medlemmer!

Nyt syn på oldtidens landskab – og generalforsamling

Lørdag d. 23. marts 2013 kl. 14.00

**Museumsinspektør
Poul Baltzer Heide,
Øhavsmuseet**

Landskabet er vort største og mest levende fortidsminde. Det er formet af menneskehænder i årtusinder, og undergår stadig store og små forandringer, der nogle gange bevares for eftertiden.

Som selvstændigt felt har landskabsarkæologi ikke været dyrket så intensivt i Danmark som i udlandet, men en stadig stigende interesse for landskabet betyder også at flere og flere arbejder med det aktivt indenfor fagmiljøerne.

Landskabsarkæologi er oftest ikke destruktiv, men ligeså ofte tidskrævende, selvfølgelig afhængigt af målet for undersøgelser. I dette foredrag, der delvist baserer sig på Pouls ph.d.-afhandling fra 2012, vil han præsentere det potentiale, som landskabet rummer som forskningsobjekt for såvel amatørarkæologer som museer, og nogle af de måder på hvilke vi alle kan bidrage til en langt større forståelse af vores fantastiske, danske kulturlandskab.

Optakten til Odense, hvad viser arkæologiske fund?

Onsdag d. 24. april 2013 kl. 19.30

**Museumsinspektør
Mogens Bo Henriksen,
Odense Bys Museer**

I 1988 fejrede Odense sit 1000-års-jubilæum med pomp og pragt. Det man i virkeligheden fejrede, var imidlertid 1000-året for underskrivelsen af et dokument, hvor Odense nævnes første gang som en by med kirke og biskop.

Siden har arkæologiske undersøgelser i Odenses centrum dokumenteret, at i slutningen af 900-tallet havde der allerede længe været bebyggelse og håndværk i området omkring Flakhaven. Senest har undersøgelser ved Vester Kærby i byens nære opland afsløret, at

der på samme tid og i de foregående århundreder lå en meget udstrakt bebyggelse med centrale håndværks- og handelsfunktioner få km fra byens centrum. Er det mon Odenses forgænger, arkæologerne er på sporet af på pløjemarken ved Kertemindelandevejen?

**Harja elsker stadig
sit arkæologihus
på Lisesmindevej**

Du kan hjælpe os med det ved at tilmelde dig OK-Benzins sponsorordning, og dermed tilføre Harja 5-6 øre pr. liter benzin du køber på OK-kortet.

Vi sender dig meget gerne det nødvendige materiale, så kontakt: Kim Hass Augustsen på 23406033 eller kimhass@galnet.dk

Harjas grupper

Klubaftener 1/9-31/12- 2012

Prisen for at deltage i gruppernes aktiviteter er 50 kr. pr. halvår.

For foredragene er prisen 10 kr. pr. gang – for ikke medlemmer er prisen 20 kr.

Der er offentlig adgang til disse arrangementer.

Detektorgruppen

Som medlem af detektorgruppen kan du deltage i følgende:

- 9 månedlige klubaftener med forskellige emner
- 4 fælles detektorturer + det løse der kommer ind imellem
- et årligt detektortræf
- et museumsbesøg om året

Disse ting er faste ting, dertil kommer forskellige arrangementer, der tilrettelægges løbende, ofte i samarbejde med Harjas venskabsforeninger og med museer på Fyn og i resten af landet. Klubaften den første onsdag i hver måned.

Michael Nielsen

21 29 39 51

nunnu@dbmail.dk

og Glenn Abramsson

20 36 66 84

glennabramsson@hotmail.com

Arkæologisk kortlægning

Forhåbentlig får vi mulighed for at færdiggøre afsøgningen på en 9 ha stor mark i Fleninge, så vi kan benytte klubaftenerne til at gennemgå fundmaterialet.

Marken grænser ned til Arreskov Sø og er meget fundrig. På det hidtidig afsøgte areal var der fund fra jægerstenalder, bondestenalder, bronzealder og jernalder. Såfremt man ønsker at deltage, så send en e-mail eller kontakt mig

pr. telefon. Jeg vil så kontakte jer når der bliver muligt at arrangere afsøgning.

Leif Rasmussen

25777489

leiffliidsager@stofanet.dk.

Romeriget og barbarerne

Tredje onsdag hver måned, første gang er onsdag d. 16. januar, 2013.

Vi fokuserer på det historiske i romersk jernalder, og vi vælger bestemte afgrænsede emner med relation til arkæologien, som gruppedeltagerne studerer nærmere og fremlægger nyeste viden om for hinanden.

På vores første aften i januar fastlægger vi forårets indhold. Forløbet vil blive udpræget ”deltagerstyret” så der bliver ikke én bestemt, der holder oplæg, men vi kommer med oplæg til hinanden.

Til belysningen af perioden bruger vi bøger, evt. film og videoer, oldsager, og henter måske en person ind, som kan fortælle os om noget, vi finder væsentligt.

Tilmeldig til Leif Tvilum,

leif.tvilum@gmail.com.

Harja International

Vi fortsætter vores samarbejde med litauerne i Zemynaprojektet.

Se andetsteds i bladet for vores kommende tur til Kaliningrad. Vi mødes den første tirsdag i hver måned.

Leif Tvilum

66 18 46 06

leif.tvilum@gmail.com

Kyst- og marinarkæologi

Klubaften den fjerde tirsdag i hver måned.

Sven Amlund

64 46 12 90

mail@taxibusejby.dk

Foredragsrækken

Museumsfolk og engagerede amatører deler velvilligt ud af deres viden i en række foredrag. Sæt kryds i kalenderen ved den fjerde onsdag i hver måned.

Birthe Højmark Jensen holder styr på sagerne.

Se programmet på de næste sider.

Fundregistrering

Kom og få en afslappet og uformel snak om arkæologi over en kop kaffe, og vær med til at registrere foreningens oldsager – der er nok at tage fat på. Det foregår d sidste søndag i hver måned, fra kl. 13 –16.

Tag kontakt til Harja

Formand

Helge Langkilde
Rasmussen
Sprotoften 59, 1. th
5800 Nyborg
Tlf.: 65 30 30 96
helge.l.r@hotmail.com

Sekretær

*kontaktperson til
foredragsrækken*
Birthe Højmark
Jensen
Lotusvej 10, 1. th
5250 Odense SV
Tlf.: 23 30 24 74
bhj1962@gmail.com

Bestyrelsesmedlem

*kontaktperson til
detektorgruppen*
Claus Jørgensen
Søndervej 42
5672 Brobyværk
Tlf.: 40 57 12 77
saltogpebber@hotmail.com

Næstformand

Kim Augustesen
Sadolinsgade 133 st.
5230 Odense M
Tlf.: 65 91 46 90
kimhass@galnet.dk

Bestyrelsesmedlem

*kontaktperson til
detektorgruppen*
Michael Nielsen
Bøgebjergvej 41
5672 Broby
Tlf.: 21 29 39 51
nunnu@dbmail.dk

Suppleant

Leif Tvilum
Hyrdinden 3
5170 Odense N
Tlf.: 66 18 46 06
leif.tvilum@gmail.com

Kasserer

*kontaktperson til
flintfinderne*
Leif Rasmussen
Lykkemarken 6,
Korinth
5600 Faaborg
Tlf.: 25 77 74 89
leiffliidsager@stofanet.dk

Bestyrelsesmedlem

Glenn Abramsson
Munkebjergvænget 9 F
lejl. 9 1. sal
5230 Odense M
Tlf.: 20 36 66 84
glennabramsson@hotmail.com

Suppleant

*kontaktperson til
oldsagerne fortæller*
Eigil Nikolajsen
Over Kærbyvej 112
5300 Kerteminde
Tlf.: 65 97 79 90
nikolajseneigil@gmail.com

**Harjas hus,
Arkæologiens Hus**
Lisesmindevej 3B
5230 Odense M
E-mail: harja@harja.dk
www.harja.dk

Følg også Harja på Facebook:
[http://www.facebook.com/
groups/102243969417/](http://www.facebook.com/groups/102243969417/)

Arkæologiforeninger og -grupper på Fyn og øerne

Assens Arkæologiske Forening

v/Geert Larsen
Pilehaven 9
5610 Assens
Tlf. 64 71 30 90

Arkæologigruppen ved Vikingemuseet Ladby

v/ Eigil Nikolajsen
Vikingevej 123
5300 Kerteminde
Tlf. 65 32 16 67

Sdr. Næså Arkæologigruppe

v/ Anni Lauesen
Mosevænget 3
5792 Årslev
Tlf. 65 99 19 01

Gudme Arkæologigruppe

v/ Gunnar Henriksen
Byvej 58
5892 Gudbjerg
Tlf. 62 25 18 50

Højby Arkæologigruppe

v/ Knud Erik Larsen
Nr. Lyndelsevej 37
5260 Odense S
Tlf. 65 95 88 42

Langelands Arkæologiske Forening

v/ Frank Lundstrøm
Sandbyvej 9A
5932 Humble
Tlf. 50 48 24 81

Harja, Arkæologisk Forening v/ Helge Langkilde Rasmussen
Sprotoften 59,1 th, 5800 Nyborg. Tlf 65 30 30 96
harja@harja.dk, www.harja.dk